

Vakıflar Genel M¼d¼rl¼ę¼ 2011 Numaralı Belgeye G¼re S¼leymaniye K¼llyesi Dahilinde Bulunan Bir K¼t¼phanenin Kitap Listesi ve Listenin Tarihlendirilmesi

The Book List in the Pious Endowments Archive #2011: A Library within the Confines of S¼leymaniye Complex and Dating of the Inventory

Nimet İpek

Doktora Öğrencisi, Sabancı Üniversitesi, Tarih Bölümü
ORCID: 0000-0002-2678-2747, E-Mail: nimet.ipek@sabanciuniv.edu
Makale Tür¼ Belgeler • Documents
© Yazar(lar) / Author(s) | CC BY- 4.0

S¼leymaniye K¼t¼phanesi, İstanbul'un ve Anadolu'nun pek çok yazma koleksiyonuna ev sahibi olması ile birlikte kendisinin nüvesini teşkil eden S¼leymaniye Koleksiyonu hakkında bilgilerimiz sınırlıdır.¹ Koleksiyonun I. Mahmud tarafından daha önceki hacmi zenginleştirilerek yeniden düzenlenmiş bir vakfiyesi olduğu bilinmektedir. Ancak koleksiyonunun daha önceki hikâyesi hakkında pek fazla bilgi yoktur.² Bu yazıda incelenen belgenin, aşağıda tartışılacağı üzere S¼leymaniye K¼llyesi'nde bulunan k¼t¼phanelerden birine ait olduğu iddia edilmektedir. Vakıflar Genel M¼d¼rl¼ę¼ arşivinde 2011 numara ile kayıtlı defter bir kitap listesidir. Aslen yirmi iki varaktan oluşan defterin başından bir varak kopuktur ve sayfa numaraları ikiden başlamaktadır. Şimdiye kadar bir ilmî çalışmada ele alınmayan kitap listesi üç kısımdan oluşur. Başından eksik olan ilk kısmında tüm kitap isimlerinin sonunda "m¼hr-i sultânî" notu bulunur. 14b'de başlayan ikinci bölüm "Vakf-ı el-merh¼m Şâh Mehmed el-Mevlevî es-Siddîkî" başlığını taşır. 19b'de başlayan üç¼nc¼ bölüm¼n başlığı ise "Vakf-ı el-merh¼m Mehmed b. Ahî Mehmed eş-şehîr bi-Ahaveyn"dir. *S¼leymaniye K¼t¼phanesi Defteri* ismi ile kayıtlı defterin herhangi bir yerinde bu isme işaret eden bir karineye rastlanmamıştır.³ Kitaplar sıralanırken kitap ismi ve müellif bilgisinin yanı sıra çok detaylı bir şekilde satır sayısı, hat tür¼, kâğıt cinsi, cildin rengi ve üslubu, tezhib detayları, cedvele dair bilgiler eklenerek verilmiştir. Bunun yanı sıra eğer nüshada mevcutsa, katalogdaki bilgisine *kavluhu* ibarelerinde kullanılan mürekkep rengi, minhuvât yanında derkenar bilgisi, başlıklarda kullanılan mürekkebin rengine dair detaylar da eklenir.

¹ Halit Dener, *S¼leymaniye Umumi K¼t¼phanesi* (İstanbul: Maarif Basımevi, 1957).

² K¼t¼phanenin I. Mahmud tarafından gerçekleştirilen dönüşümü, vakfiyesinin günümüze ulaşamaması sebebiyle yine karanlıktadır. I. Mahmud'un S¼leymaniye K¼t¼phanesi'ne dair bilgilerimiz, Ayvaransarayî'nin *Hadikatü'l-Cevâmi*'ine dayanmaktadır. Bkz. Hüseyin Ayvansarayî, *Hadikatü'l-Cevâmi İstanbul Câmileri ve Diğer Dini-Sivil Yapılar*, ed. Ahmet Neziğ Gültekin (İstanbul: İşaret Yayınları, 2001), 57.

³ Mevlüt Çam, İbrahim Turhan ve Rıdvan Enes Akçatepe (haz.), *Vakıflar Genel M¼d¼rl¼ę¼ Arşiv Rehberi* (Ankara: Vakıflar Genel M¼d¼rl¼ę¼ Yayınları, 2020), 160-193.
<https://cdn.vgm.gov.tr/yayin/dergi/muhtelif/vakiflar-genel-mudurlugu-arsiv-rehberi.pdf>

Başından bir varağın kopuk olduğu ve tüm kitap isimlerinin sonunda yer alan “mühr-i sultânî” ibaresi ile diğer iki bölümden ayrılan ilk kısımda bulunan kitap ismi sayısı 117 olup cilt sayısı 139’dur.⁴ 14b-18a arasında bulunan “Vakf-ı el-Merhûm Şâh Mehmed el-Mevlevî es-Sıddîkî” başlığı ile başlayan ikinci kısımda ise 44 kitap isminin altında 75 cilt nüsha bulunur.⁵ 19b-22a arasında bulunan “Vakf-ı el-merhûm Mehmed b. Ahî Mehmed eş-şehîr bi-Ahaveyn” başlığını taşıyan bölüm ise 41 kitap başlığında 43 cilt bulunur.⁶

Herhangi bir tarih taşımayan defter, bununla birlikte bir tarihe işaret edebilecek bazı karinelere sahiptir. Her bölümün sonunda bulunan, evkaf müfettişi tarafından bırakılan notlar ve mühür, Mustafa b. Lutfullah’a aittir. eş-Şakâyîku’n-Nu’ mâniyye ve zeyllerinde yapılan taramalar neticesinde Mustafa b. Lutfullah’ın, III. Murad tabakasında bulunan, Meylî mahlası ile şiirler kaleme alan, Lütfibeyzâde nisbesi ile bilinen Mustafa b. Lutfullah olabileceği düşünülmektedir.⁷ Mustafa b. Lutfullah, Saçlı Emir Efendi ve Sinan Efendi’den dersler alıp Abdurrahman Efendi’de mülazemetini tamamlamıştır. Hazine-i amireden 20 akçe ile vazifeli iken ilmiye silkine süluk ederek dokuz akçe ile Çekmece’deki Abdusselam Medresesi’nde başlar. Kariyer çizgisi şu şekilde ilerlemiştir:

⁴ Bu kısma bundan sonra “mühr-i sultani” bölümü’ denilecektir.

⁵ Bu kısma bundan sonra ‘Şah Mehmed bölümü’ denilecektir.

⁶ Bu kısma bundan sonra ‘Molla Ahaveyn bölümü’ denilecektir.

⁷ Nevzade Atai, *Hadâiku’l-Hakâik fi Tekmileti’ş-Şakâ’ik*, haz. Suat Donuk (İstanbul: Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2017), 886-888.

“Mühr-i sultânî” bölümünün sonunda, 13b sayfasında bulunan ve Mustafa b. Lutfullah tarafından yazılan teftiş notu şu şekildedir. “Mâ hüve’l-mersûm fi hazîhi’l-kıt’a mine’l-kütübi’s-sultâniyye mevcûd ale’n-nahvi’l-merkûm fi sudûri defteri’l-müteallik bi’l-mikdâr ve’l-evsâf ve’l-esâmî. zebberah el-abdu’l-efkar Mustafâ b. Lutfullah el-me’mûr bi-teftîşi’l-evkâf. ‘Yuvarlak mühür’.”

Şah Mehmed vakıf kitaplarının yer aldığı kısmın sonunda 18a’da bulunan teftiş notu şu şekildedir: “mâ fi hazîhi’s-sahîfeti’l-hâviye ale’l-kütübi’l-merkûme li’l-mevlâ el-a’lemî el-erşedî Şâh Mehmed el-Mevlevî es-Sıddîkî el-kâdî bi-Kostantîniyye sâbikan- min esâmî’l-kütübi ve evsâfihâ ve hulûvvihâ mestûrun bi-iznillah el-mu’tezz bi’l-kusûr Mustafâ b. Lutfullah el-me’mûr bi-teftîşi’l-evkâf bi-emri men lehu’l-adli ve’l-insâf. ‘Yuvarlak mühür.’” İbarenin sonundan anlaşıldığı üzere kitaplar Mustafa b. Lutfullah’ın, III. Murad olduğu düşünülen, çağdaşı bulunduğu sultanın emri üzerine tahrir olunup kayda geçirilmiştir.

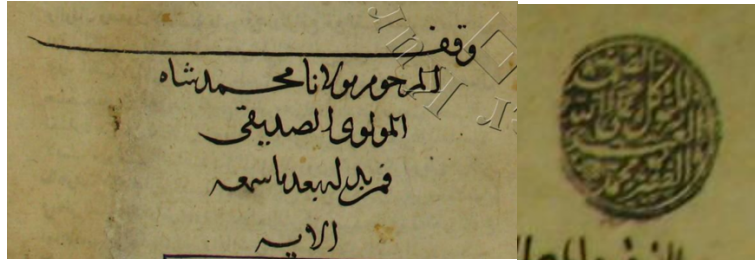
Molla Ahaveyn bölümünün sonunda, 22a sayfasında bulunan teftiş notu: “el-mektûb fi hazîhi’s-sifri’l-mergûb min kütübi’l-Mevlâ Mehmed b. Ahî Mehmed -es’adehu’llahu fi’l-cennâti’l-muhalled[e] el-müebbed[e]- mimmâ tühirrira bi-eydi’l-abdi’l-efkar Mustafâ b. Lutfullah el-me’mûr bi-teftîşi’l-evkâf min kabli halifetillahi’l-âdil el-ârî mine’l-mümâsil ve’l-mu’âdil. ‘Yuvarlak Mühür.’” Bu ifadeye göre kitaplar, halifeliğin I. Selim eliyle Osmanlı Devleti’ne geçişinden önce, yani 1517 öncesinde vakfedilmiş olmalıdır. Vakfedilme mekânı belirtilmemiştir.

22a sayfasında, sayfa kenarına dikey olarak yine Mustafa b. Lutfullah tarafından yazılmış not ise şu şekildedir: “mâ havâhu mecmu’u hazîhi’d-defâtir bi’l-aksâmi’s-sülüsiyye mine’l-kütüb ve’l-muhâdir? el-mevkûfetü’l-mevcûde fi hîzâneti’l-kütübi’s-Sultan Süleymân b. Selîm Hân -el-gâzî el-mücâhid- mimmâ te’allaka bihi’l-ilmu ve’l-’usûr el-abdu’l-mu’azz bi’l-kusûr Mustafâ b. Lutfullah el-me’mûr bi-teftîşi’l-evkâfi’llezî hüve mislü ehadi evkâf.” İfadede geçen “hîzâneti’l-kütübi Sultan Süleymân b. Selîm Hân” kısmının nereye delalet ettiği şu anda bilinmemektedir. İhtimaller aşağıda tartışılacaktır.

Görev Başlangıcı	Görev Yeri	Görev Bitişi	Bir Sonraki Göreve Kadar Geçen Süre
	Çekmece Abdusselam Medresesi		
960 Muharrem	Davutpaşa Medresesi	968 Zilkade	1 yıl 8 ay
970 Şaban	Hankah Medresesi		
971 Cemaziyelahir	Haseki Sultan payesi		
972 Rebiülevvel	Semaniye Medresesi	972 Zilhicce	5 yıl 3 ay
978 Safer	Süleymaniye Medresesi		
981 Ramazan	Mekke kadılığı	984 Rebiülahir	5 yıl 9 ay
989 Zilhicce	Bursa kadılığı	990 Zilkade	1 yıl
991 Zilhicce	Galata kadısı	993 Safer	5 ay
993 Receb	Edirne hakimi	995 Receb	6 ay

Yukarıda belirtilen kariyer çizgisini takip eden Mustafa b. Lutfullah, azlinden 6 ay sonra 996 senesinin Muharrem ayında (Aralık 1587) vefat etmiştir.

Bu bilgilere göre listenin, ihtiyat kaydıyla birlikte III. Murad döneminde oluşturulduğu düşünülebilir ancak bu listenin nereye ait olabileceği sorusu cevaplanmayı beklemektedir. Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki aynı ismi taşıyan koleksiyonda yaptığımız araştırma, ilgili kitapların halihazırda Süleymaniye koleksiyonunun bir parçası olduğunu göstermektedir. Örneğin envanterin 15a sayfasında, merhum Mehmed Şah'ın vakıf kitapları arasında bulunan *Gâyetü'l-Beyân* isimli, “mühr-i vâkıf ile mahtûm” olduğu belirtilen eser, Süleymaniye Kütüphanesi Süleymaniye koleksiyonunda 537-543 numaraları arasında ilgili kişinin mührü ile birlikte bulunmaktadır ve ikili, yani vakıf notu ve şahıs mührü, diğer nüshalarında da tekrarlanmaktadır.

Şekil 1: Süleymaniye 536, 1a. Mühür: Süleymaniye 536, 1b. “el-Mütevekkil ale'llahi's-Samed el-Abdu'l-Fakir Mehmed”

Benzer şekilde merhum Şah Mehmed'in (v. 839/1435) vakıf kitapları bölümünde, 20b numaralı sayfada bulunan *Tağyîrû't-Tenkîh* isimli nüsha da Süleymaniye 351 numarada, Molla Ahaveyn'in (v. 904/1499) vakıf mührü ile basılı şekilde bulunmaktadır.⁸ Şah Mehmed'in kitaplarında herhangi bir vakıf notuna rastlanmamıştır.

Envanter listesinin yarısına yakın bir kısmını oluşturan, “mühr-i sultânî” ibaresi ile verilen başlıklar ise I. Süleyman'ın mührünün taşıdığı görülür. Örneğin, 273 numarada bulunan, envanter listesinde 6b'de bulunan *Keşfü'l-Meşârik* başlıklı eser, 1b varağında I. Süleyman'ın “Süleymân Şâh b. Selîm Şâh Hân el-Muzaffer Dâ'imâ” yazılı tuğralı mührü basılı haliyle bulunur.⁹ Listede adı geçen üç vâkıfın kitaplarının akıbetlerinin, en azından bir kısmının, günümüzde Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan Süleymaniye Koleksiyonu içinde izlenebileceği yönünde ittifak edilebilir. Bununla birlikte, mevcut üç koleksiyonun Süleymaniye Külliyesi'nde nereye vakfedilmiş olabileceklerine dair soru henüz yanıtızsızdır.

Bu bağlamda Müjgan Cunbur, ikincil kaynaklara dayanarak Süleymaniye Külliyesi içinde birden fazla sayıda kütüphanenin kurulduğuna işaret etmektedir.¹⁰ Buna ek olarak Cunbur, Süleymaniye Külliyesi'nin¹¹ vakfiyesinde geçen bazı ifadeler çerçevesinde, medreselere kitap temin edildikten sonra hafız-ı kütüb ve katib-i kütüblerin nasıl tayin olunması gerektiğine dair birtakım şartların koyulduğunu,¹² dolayısıyla Süleymaniye Medreseleri'nde bir kütüphane oluşturulduğunu dile getirir. Nitekim Shahab Ahmed ve Nenad Filipovic'in tespitine göre I. Süleyman, 973 (1565) tarihinde Süleymaniye Medreseleri'ne 55 cilt kitap vakfetmiştir.¹³ Ahmet Tunç Şen ise daha erken bir tarihte, 22 Rebiülahir 969 (30 Aralık 1561)'de saraydan I. Süleyman'ın medreselerine gönderilen 122 cilt kitabı tespit etmiştir.¹⁴ Bu manada Süleymaniye Medreseleri'nde

⁸ Vakıf mührü, Yazma Eserler Kurumu'nun Mühür Veritabanı'nda Yekmu0116 künye numarası ile bulunmaktadır. Bkz. <https://muhur.yek.gov.tr/muhur/yekmu0116>

⁹ Mühür, Yazma Eserler Kurumu Mühür Veritabanı'nda Yekmu0051 künye numarası ile yer almaktadır. Bkz. <https://muhur.yek.gov.tr/muhur/yekmu0051>

¹⁰ Müjgan Cunbur, “Kanunî Devrinde Kitap Sanatı, Kütüphaneleri ve Süleymaniye Kütüphanesi,” *Türk Kütüphaneciliği* 17, no. 3 (1968): 138. 4. Dipnotta kaynaklarını Hammer ve Renzo Sertoli olarak belirtir. Renzo Sertoli şeklinde belirttiği müellif, *Muhteşem Süleyman* eseri ile bilinen Renzo Sertoli Salis olmalıdır. Bkz. Renzo Sertoli Salis, *Muhteşem Süleyman*, çev. Şerafettin Turan, (Ankara: DTCF, 1963).

¹¹ Külliye 1550-1557 seneleri arasında yapılmıştır. Kemal Edip Kürkçüoğlu (ed.), *Süleymaniye Vakfiyesi* (Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1962).

¹² Müjgan Cunbur, “Kanuni Devrinde Kitap Sanatı,” 139. “şöyle şart buyurdular ki medâris-i mezbûreye kütüb tedârik olundukda haâız-ı kütüb ve kâtib-i kütüb vüzerâ-i izâm-ı zevi'l-ihtirâm ma'rifetleriyle tâ'yîn ve vazîfeleri tebyîn oluna.”

¹³ Shahab Ahmed ve Nenad Filipovic, “The Sultan's Syllabus: A Curriculum for the Ottoman Imperial Medreses Prescribed in a Ferman of Qanuni I Süleyman Dated 973 (1565),” *Studia Islamica* 98/99, (2004): 186. TS.MA.e. 2803/1. Buradaki 55 sayısı, belgenin sonunda bulunan “cem'an 55” yazısına referanslardır. Sayı, toplam cilt sayısına referans veriyor olmalıdır.

¹⁴ “Tarih sene 969 şehri Rebiülahir fi 22 mezkûr kitâblar hünkâr hazretlerinin medrese-i şerîflerine virilüp odabaşına teslîm olundu be-ma'rifet-i hüdâvendigâr dâmet saltanatuhu.” TS.MA.e 381/31. Ahmet Tunç Şen, “The Sultan's Syllabus Revisited: Sixteenth Century Ottoman Madrasa Libraries and the Question of Canonization,” *Studia Islamica* 116, (2021): 216.

I. Süleyman'ın saltanatı sürecinde mütevazı bir kitaplığın oluşmuş olduğu düşünülebilir. Cunbur, diğer taraftan VGMA 135. dolap 1890 numaralı vakfiyenin sonunda 211-219 arasında bulunan 153 kitap başlığının, kuruluş aşamasında Süleymaniye Külliyesi'nin sahip olduğu bir koleksiyonu gösterdiğine işaret eder.¹⁵ Kemal Edip Kürkçüoğlu tarafından yayıma hazırlanan, Süleymaniye Külliyesi'nin kuruluş aşamalarını gösteren *Süleymaniye Vakfiyesi*'nin sonunda yer alan 157 kitap adı bulunan kitap listesinin de aynı listeye işaret edebileceği düşünülebilir.¹⁶

Ahmed-Filipovic ve Şen'in sunduğu belgeler dikkate alındığında Süleymaniye Medreseleri'nde mütevazı bir kitaplık olmakla birlikte Cunbur ve Kürkçüoğlu'nun sundukları veriler doğrultusunda başka kitaplıkların olup olmadığı ve varsa nerelerde buldukları ancak listelerin mukayesesi ile mümkün olabilecektir. Sultan tarafından medreselere vakfedilen kitapların listeleri ile 1890 numaralı vakfiyede ve Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun yayıma hazırladığı vakfiyede bulunan kitap listelerinin aynı kütüphaneye işaret edip etmediği sorusu şu anda ayrı bir değerlendirmeye ihtiyaç duymaktadır. Bununla birlikte bu listelerin en azından bazılarının, bu yazıda incelenen defterin "mühr-i sultânı"¹⁷ ile işaret edilen kısmı ile aynı liste olduğu düşünülebilir. Genel listelere dair bir değerlendirme ise şimdilik soru işareti olarak durmaktadır. Diğer taraftan, bu yazıda incelenmekte olan listede, 972 (1564) yılında III. Murad dönemi öncesinde Şeyhülislam Hamid Efendi'nin Süleymaniye Camii'ne vakfettiği kitaplarının ayrı bir başlık halinde yer almaması, VGMA 2011'deki kitapların medreselerde bulunması ihtimalini güçlendirmektedir.¹⁸

Bu veriler çerçevesinde VGMA 2011 numaralı liste, Süleymaniye Medreseleri'nde veya Camii'nde bulunan ve I. Süleyman tarafından vakfedilen kitapların, III. Murad döneminde yeniden listelenmiş hali olmalıdır.¹⁹ Şah Mehmed²⁰ ve Molla Ahaveyn'in (v. 839/1435) kitaplarını Süleymaniye Külliyesi kurulmadan önce nereye vakfetmiş oldukları ve bunların nasıl Süleymaniye'ye geldikleri sorusuysa gizemini korumaktadır. Kitaplar III. Murad tarafından tahrir edilip liste düzenlendiğinde, onların Süleymaniye Camii içindeki dolaplarda mı yoksa

¹⁵ Müjgan Cunbur, "Kanuni Devrinde Kitap Sanatı."

¹⁶ Kemal Edip Kürkçüoğlu (ed.), *Süleymaniye Vakfiyesi* (Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1962), 210-218. Ahmet Tunç Şen, "The Sultan's Syllabus Revisited," 37. dipnot.

¹⁷ İncelemeler neticesinde "mühr-i sultani" ibaresinin, yukarıda da belirtildiği üzere Kanuni Süleyman'ın mührü olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla 2011 numaralı defter, kuruluş aşamasında veya kuruluştan kısa bir süre sonra Kanuni Süleyman'ın vakfettiği kitaplar ile ilişkilendirilebilir.

¹⁸ İsmail Erünsal, *Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik*, 621. VGMA 572, 9-14.

¹⁹ Defter, sonrasında ne az bir kere kontrolden geçirilmiştir. Her madde başında bulunan "mim" harfleri, kitabın sonraki sayımda "mevcüd" olduğunu gösteriyor olmalıdır.

²⁰ Şah Mehmed'in kim olduğu henüz tespit edilmemiştir. Şakayık ve zeyillerinde yapılan taramalarda beş ihtimal ortaya çıkmıştır. Mehmed Şâh b. Fenârî, Mehmed Şâh b. Molla Yegân, Dâbbe Çelebi, Hacı Hüseyinzade Mehmed Şâh ve sadece Mehmed Şâh ortaya çıkan ihtimallerdir. Hemen hepsi Süleyman dönemi öncesine tarihlenir. Molla Ahaveyn'in (v. 904/1499) ve Mehmed Şah'ın vefat tarihlerinin 1520-1566 arasındaki Süleyman döneminin ve Süleymaniye Külliyesi'nin kuruluşunun çok öncesinde olması, onların kitaplarının Süleymaniye'ye gelmeden önce nereye vakfedilmiş olabileceğine dair ayrı bir soru işareti doğurmaktadır. Bu soru, sonraki ayrıntılı çalışmalarda yanıtlanabilir.

Süleymaniye Medreselerinde mi olduğu ise belgenin ilk varağının kopuk olması sebebiyle bilinmemektedir. Fakat, zahriye sayfalarındaki notlar doğrultusunda sonraki dönemlerde cami içinde bulunduğu kuvvetli ihtimali düşünülmektedir.²¹

Üç ayrı koleksiyonun nerede bulunmuş olabileceğine dair tahminde bulunmak noktasında zahriye sayfaları üzerine bırakılan notlar yardımcı olmaktadır. Kitapların ön boş sayfalarına keşideli şekilde ve muhtemelen ilk vakfedildikleri dönemde yazılan “vakf” kelimesinin keşidesi, genel olarak boş durmaktadır.²² Fakat keşidelerin kimi yerlerde, sonraki kullanıcıları tarafından bazı ibarelerle doldurulduğu gözlemlenmiştir. Örneğin “vakf” yazısının altına 1051 (1641-2) senesinde, Süleymaniye müderrislerinden Mustafa b. Mahmud tarafından eklenen nota göre bu yazı kendisi tarafından 1051 senesinde tamamlanmıştır ve sonradan eklediği kısımda “merhûm ve mağfûrun leh aleyhi’r-rahmeti ve’r-rıdvân” yazmıştır.²³ Süleymaniye 514M’de “Vakf-ı Sultân Süleymân Hân”, Süleymaniye 140’ta “Vakf-ı el-Merhûm Sultân Süleymân Hân aleyhi’r-rahme”, Süleymaniye 353’te “Vakf-ı Merhûm Sultân Süleymân ibn Sultân Selîm Hân” yazar. Ne var ki Süleymaniye 93’teki bir nüshada kitapların nereye vakfedildiğini de ekleyerek “Vakf-ı Câmî-i Merhûm Sultân Süleymân Hân aleyhi’r-rahmeti ve’l-gufrân” ibaresini yazar. Süleymaniye 276 aynı örüntüyü devam ettirerek “Vakfu Câmîi’l-Merhûm es-Sultân Süleymân Hân aleyhi’r-rahmeti ve’l-gufrân” yazar ve vakıf mekanının caminin içi olduğunu belirtir.²⁴ Bu işaretler, kitapların orijinal olarak nerelere vakfedilmiş olabileceğine dair, -medreselere mi yahut caminin kendisine mi- kesin bir cevap vermez. Yine de I. Mahmud’un nihai olarak Süleymaniye Camii Kütüphanesi’ni kurmasından önce de bu kitapların cami içinde oldukları düşünülebilir.²⁵

²¹ 1482 tarihli bir vakfiyeye göre Seman Medreseleri’nde II. Mehmed’in kurduğu kütüphane, Zeyrek ve Ayasofya medreselerinde bulunan kitaplarla birlikte oğlu II. Bayezid tarafından Fatih Camii’nin içindeki, mihrabın sağ ve solunda bulunan dolaplara taşınmıştır. Bkz. Erünsal, “I. Mahmûd Devri Kütüphaneleri,” 140-141. Nitekim bazı nüshaların başındaki konum belirten notlar bu taşınmanın neticesinde koyulmuş olmalıdır. Örneğin bkz. Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih 3415, 1a. “Garb tarafında olan dolabın ikinci kebir dolabın aşağı gözündendir.” Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih 3599, 1b. “Garb. İkinci dolabın ikinci hücreşindendir.”

²² Örneğin Süleymaniye Kütüphanesi Süleymaniye koleksiyonu 375’e bakılabilir.

²³ Bu notu eklediğini, ilgili “vakf” ibaresinin altına şu şekilde kaydeder: “zebberehu el-hakîr Mustafa b. Mahmud el-müderris bi-ihdâ’l-medârisi mine’l-medârisi’lleti benâhâ sâhibu’l-hayrât Sultân Süleymân Hân el-merhûm sene ihdâ ve hamsîne ve elf fi zemâni Sultân İbrâhîm Hân tavvela’llahu umrehu ve ebbede saltanatehu âmîn.”

²⁴ Süleymaniye 276, bu ibareyle birlikte 1a sayfasında Şah Mehmed yukarıda değinilen vakıf mührünü de taşımaktadır. Dolayısıyla soru, diğer iki vâkıfın kitaplarının tam olarak ne zaman, I. Süleyman’ın vakfının bir parçası haline geldiği şeklinde daraltılabilir.

²⁵ I. Mahmud’un, sadrazamı Köse Mustafa Bahir Paşa vesilesiyle, Süleymaniye Camii’nin kitaplarını yeniden organize edip yeni bir vakfiye oluşturarak, 1165 (1751-2)’de caminin içinde sağ tarafta bulunan tunç şebekeli kısma kaldırttığı bilinmektedir. İsmail Erünsal, *Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik* (İstanbul: Timaş Yayınları: 2018), 203-204. Buraya taşınan ve I. Mahmud’un yeni vakfiyle zenginleşen kütüphanenin Süleymaniye Külliyesi’nin herhangi bir bileşeninden mi toplandığı yoksa sadece cami içindeki kitaplara mı nizam verdiği konusu şimdilik, vakfiyenin elde olmaması sebebiyle cevapsızdır.

Peki liste neden III. Murad döneminde oluşturulmuş olmalıdır? Bu soruyu yanıtlayabilmek için III. Murad'ın Süleyman dönemi ve belki Süleymaniye Külliyesi ile ilgili projeksiyonunun ne olabileceği üzerinde durulabilir. Karahisari Mushafı olarak bilinen, İslam yazmaları kültürü içinde üretilmiş en büyük boyutlu kitabın yapımına Kanuni döneminde Karahisari tarafından başlanılmıştır. 1566'da Karahisari'nin vefatı ile birlikte 221 varağı yazılmış halde akim kalan bu projenin tamamlanması, III. Murad döneminde saray katiplerinden olan, Süleymaniye'nin kubbe yazılarında Karahisari'ye yardım eden öğrencisi Hasan Çelebi tarafından yazısı tamamlanmak suretiyle başlatılmıştır.²⁶ Tamamlama görevi, Hasan Çelebi'ye 22 Ramazan 992 (27 Eylül 1584) tarihli bir kayda göre III. Murad tarafından verilmiştir.²⁷ Benzer şekilde, 1582'de 52 gün devam eden sünnet şenliklerinin İntizami tarafından anlatıldığı ve 1588'de üretilen resimli *Surnâme-i Hümayûn* kopyasında, esnafın ve meslek erbabının geçit yaptığı kutlamalarda hassa mimarlarının Süleymaniye Camii maketi ile geçiyor olması da dikkate değer bir ayrıntı olarak düşünülebilir.²⁸ Fakat III. Murad'ın Süleyman dönemi ve dahası Süleymaniye ile ilişkisi ayrı bir yazının konusu olabilir.

Bu yazıda, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi 2011 numarada, *Süleymaniye Kütüphanesi Defteri* adı altında bulunan kitap envanter listesi incelenmiştir. Üç bölümden oluşan liste sırasıyla I. Süleyman'ın, Şah Mehmed'in ve Molla Ahaveyn'in (v. 904/1499) vakfettiği kitapları listelemektedir. Tarihlendirmesi, her bölümün sonunda yer alan teftiş notu ve mührünün sahibi Mustafa b. Lutfullah üzerinden yapılmıştır ve bu çerçevede III. Murad döneminde hazırlandığı düşünülmektedir. Bununla birlikte Mustafa b. Lutfullah'ın Safer 978'den Ramazan 981'e kadar uhdesinde olan Süleymaniye Medreseleri'ndeki vazifesi sırasında, vakıf müfettişi olarak kitapların tahririni kontrol etme görevini yapmış olabileceği de düşünülebilir.²⁹ Hazırlanma tarihinin III. Murad dönemi olduğu düşünülen kitap envanter listesi, ihtiyat kaydıyla birlikte, Süleymaniye Medreseleri'ne Kanuni Sultan Süleyman tarafından vakfedilen kitapları listeliyor olabilir. Bunun yanı sıra cevapsız kalan bir soru olarak, sultani kitaplarla aynı hikâyeye sahip Molla Ahaveyn (v. 904/1499) ve Şah Mehmed kitaplarının ise Süleymaniye Külliyesi'nin kurulmasından önce nerede oldukları bilinmemektedir. Cevapsız kalan bir diğer soru ise III. Murad'ın kitapların tahririni yaptırdığı esnada kitapların Süleymaniye Camii'nin içinde mi yoksa Süleymaniye Medreseleri'nde mi olduğu konusudur. Kitapların sonraki dönemlerde cami içine geldiği zahriye sayfalarında sonradan bırakılan notlardan ve I. Mahmud'un Süleymaniye Camii içinde kurduğu kütüphanenin

²⁶ Filiz Çağman, "Ahmed Karahisari'ye Atfedilen Ünlü Kur'an-ı Kerim," 522. Karahisari Mushafı'nın III. Murad tarafından başlatılan yeniden yazım süreci ile ilgili masraflarının 12 Ramazan 992 (17 Eylül 1584)'da başlayan kâğıt, tezhib için altın, boya, cilt için deri gibi malzeme alım kayıtları 25 Recep 1001 (17 Nisan 1593) tarihine dek devam etmektedir. TS.MA.d 9628.

²⁷ Filiz Çağman, "Ahmed Karahisari'ye Atfedilen Ünlü Kur'an-ı Kerim," 522. TS.MS.d 34, 84a.

²⁸ İntizâmî, *Surnâme-i Hümayûn* (Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Hazine 1344).

²⁹ Eğer vakia böyle ise II. Mehmed'in Seman Medreseleri'nde yaptığına benzer bir durum söz konusu olabilir. Nitekim Seman Medreseleri'nin en erken tarihli kataloğu da Fenari ailesinden gelen ve Seman medreselerinde müderris olan Şah Mehmed tarafından hazırlanmıştır. Bkz. İsmail Erünsal, "Fatih Camii Kütüphanesi'ne Ait En Eski Müstakil Katalog," *Erdem* 9, no. 26 (1996): 659-665.

içinde yer almasından anlaşılma ile birlikte tam olarak ne zaman cami içine geçtiği detaylı bir araştırmaya ihtiyaç duymaktadır.

VGMA 2011 numaralı defter³⁰

[başından eksik]

[2a] yirmi beş satr. Nazm-ı şerif sürh ile ve ser-i sûreleri altunla. İbtidâsında altun ve laciverd levha ile. Mühr-i sultânî.

Tefsîr-i merhum Ebussuud mükemmel der-cildeyn. Müzehheb mâ'î sahtiyân cildle devletâbâdî kâğıt üzerine nesh hatla otuz üç satr. Nazm-ı şerif altunla çizilmiş ser-i sûreleri altunla. İbtidâsında altun ve lâciverd levha ve altun noktayla. Bi't-temâm altunla mücedvel.

Def'a Tefsîr-i merhum Ebussuud mükemmel der-cildeyn. Müzehheb gülnârî cildle devletâbâdî kâğıt üzerine ta'lik hatla otuz üç satr. Nazm-ı şerif altunla çizilmiş ser-i sûreleri altunla. İbtidâsında altun ve lâciverd levha. Bi't-temâm altunla mücedvel.

Def'a Tefsîr-i merhum Ebussuud mükemmel der-cildeyn. Müzehheb yeşil sahtiyân cildle devletâbâdî kâğıt üzerine ta'lik hatla otuz üç satr. Nazm-ı şerif altunla çizilmiş ser-i sûreleri altunla. İbtidâsında altun ve lâciverd levha. Bi't-temâm altunla mücedvel.

Def'a Tefsîr-i merhum Ebussuud mükemmel der-cildeyn. Nohûdî cildle devletâbâdî kâğıt üzerine ta'lik hatla otuz üç satr. Nazm-ı şerif altunla çizilmiş. İbtidâsında altun ve lâciverd levha. Bi't-temâm altunla mücedvel.

Tefsîr-i Teysîr mükemmel der-cild-i vâhid. Köhne Arabî maktâ' cildle devletâbâdî kâğıt üzerine nesh hatla otuz bir satr. Ser-i sûreleri ve kavluhu'ları altunla ve bi't-temâm altun ile mücedvel. Zahrında altun ve lâciverd ve yeşil ve sürh ile iki sahîfede müdevver şemse ve köşeler ile ve İbtidâsında levha. Mühr-i sultânî.

[2b] Tefsîr-i Kâşânî der cild-i vâhid. Arabî cildle devletâbâdî kâğıt üzerine nesh hatla otuz bir satr. Nazm-ı şerif ve ser-i sûreleri sürh ile. Zahrında iki levha ve ibtidâsında altun ve laciverd ile levha ve nisf-i sâninin zahrında ve ibtidâsında levhası var. Bi't-temâm altunla mücedvel. Mühr-i sultânî

el-Cildü's-sânî min tefsir-i Kurtubî. Kebedî acemî cildle. Devletâbâdî kâğıt üzerine nesh hatla yirmi dokuz satr. 'Kavluhu Teâlâ' ibâretleri ve ser-i sühanları sürh ile. İbtidâsında altun ve laciverd ile yeşil ve al ve jengârî ile mahlût levha ve sürh ve laciverd ile. Bi't-temâm mücedvel. Mühr-i sultânî // el-Cildü's-sâlis min tefsir-i Kurtubî. Siyah cild-i Arabî ile devletâbâdî kâğıt üzerine a'lâ nesh hatla yirmi yedi satr. 'Kavluhu Teâlâ' ibâretleri ve ser-i sûre ve sâir ser-i sühanları sürh ile. İbtidâsında Arabî levha ile. Mühr-i sultânî

³⁰ Bu kısımda, her üç bölümün ilk varakları transkribe edilmiştir.

Kıt'a-i Tefsîr-i Kebîr ba'z-ı sûretü'l-En'âm ve sûretü'l-A'râf ve'l-Enfâl ve't-Tevbe Arabî nohûdî köhne cildle. Dımaşkî kâğıt üzerine Arabî hatla yirmi dokuz satr. Nazm-ı şerîf ve mes'eleleri sûrhle. Mühr-i sultânî

Def'a kıt'a-i Tefsîr-i Kebîr min sureti Yûnus ilâ âhari sûreti'n-Nahl. Nohûdî köhne Arabî cildle Dımaşkî kâğıt üzerine Arabî hatla yirmi dokuz satr. Nazm-ı şerîf ve mes'eleleri sûrhle. Mühr-i sultânî

Kıt'a-i Tefsîr min sureti Yûsuf ilâ âhari sureti Yâsîn. Defterde tefsir-i kebîr deyu kayd olunmuş. Nohûdî Arabî cildle Dımaşkî kâğıt üzerine Arabî hatla otuz bir satr. Nazm-ı şerîf celî siyâh mürekkebe ile. Mühr-i sultânî.

Tefsir-i Kebîr mükemmel der-cild-i vâhid. Mukatta' ve müzehheb nohûdî cildle Hindî kâğıt üzerine nesh-i Acemî ile otuz dokuz satr. Nazm-ı şerîf sûrhle, 'kavlulu Teâlâ' ibâretleri altun ve laciverd ile. Zahrında ism-i kitâb ve ism-i müellif iki sahifede celî altunla yazılmış, etrâfı laciverd ile [3a] muhalla. İbtidâsında altun ve laciverd ile ve yeşil ile levha ve bi't-temâm altun ve laciverd mücedvel. Mühr-i sultânî.

[14b] Vakf-ı el-merhûm Şâh Mehmed el-Mevlevî es-Siddîkî

Fetâvâ-yı Tatarhân mükemmel der-cildeyn. Kıt'a-i kübrâ gâyetü'l-kiber. Müzehheb siyâh cildle devletâbâdî kâğıt üzerine nesh hatla kırk bir satr. Ebvâb ve fusûl ve envâ'ı ve esâmî-i kütüb-i fetâvâ bazı altun ve bazı laciverd ve bazı sûrhle. Bi't-temâm altun ile mücedvel.

Fetâvâ-yı Kâdîhân mükemmel der-cildeyn. Şemsesi kırmızı âsumânî cildle müzehheb dımaşkî kâğıt üzerine indî hatla yirmi yedi satr. Kitâb ve bâb ve faslları sûrhle. Mühr-i vâkıf ile mahtûm.

Hülâsatü'l-Fetâvâ. Nârencî şemselü nefî cildle haşebî kâğıt üzerine dîvânîye mâil indî hatla otuz yedi satr. İbtidâsında besmele siyâh celî hatla. Kitâb ve fusûlü ve sâyir ser-i sühanları sûrhle. Kenârında matlabları bazı sûrh ve bazı siyâh ile. Mühr-i vâkıf ile mahtûm.

Fetâvâ-yı Hindiyye mükemmel der-cild-i vâhid. Siyâh cildle Dımaşkî kâğıt üzerine Arabî hatla otuz beş satr. Kitâb ve bâb ve faslları sûrhle. Mühr-i vâkıf ile mahtûm.

Fetâvâ-yı Zahîriyye mükemmel der-cildeyn. Siyâh cildle Dımaşkî kâğıt üzerine Arabî hatla otuz üç satr. Kitâb ve faslları ve kısım ve nev'leri sûrhle. Mühr-i vâkıf ile mahtûm.

Zahîretü'l-Fetâvâ mükemmel der-cildeyn. Siyâh Arabî cildle Dımaşkî kâğıt üzerine Arabî hatla otuz bir satr. Kitâb ve bâb ve [15a] fasl ve nev'leri sûrhle. Mühr-i vâkıf ile mahtûm.

Hidâye mükemmel der-cild-i vâhid. Dımaşkî kâğıt üzerine nesh-i Arabî ile yirmi dokuz satr. Kitâb ve bâbları sûrhle, fusûlünün bazı sûrh ve bazı siyâh ile. Zahrında Arabî levha. Mühr-i vâkıf ile mahtûm.

İnâye li-Ekmeleddîn mükemmel der-cildeyn. Nohûdî müzehheb Arabî cildle Dımaşkî kâğıt üzerine nesh-i Arabî hatla otuz üç satr. Kitâb ve bâb ve faslları ve ‘kâle’leri altun ve lâciverd ve sûrh ve isfidâc ile. Bir sahife levha. Mühr-i vâkıf ile mahtûm.

Nihâye on cildde mükemmel. Mukavvâ ırmızı boz cildle Dımaşkî kâğıt üzerine Arabî hatla yirmi bir satr. Kitâb ve bâb ve fusûlü ve ‘kavlulu’ları celî siyâh ile. Mühr-i vâkıf ile mahtûm.

Kifâye mükemmel der-cildeyn. Cild-i evvel kırmızı sahtiyân cildle Dımaşkî kâğıt üzerine ta’lîka mâil indî hatla yirmi dokuz satr. Kitâb ve bâb ve fusûlü ve ‘kavlulu’ları sûrhle. Mühr-i vâkıf ile mahtûm. // Cild-i sâni kırmızı sahtiyân cildle Dımaşkî kâğıt üzerine ta’lîka mâil indî hatla yirmi yedi satr. Kitâb ve bâb ve fusûlü ve ‘kavlulu’ları siyâh ile. Mühr-i vâkıf ile mahtûm.

Gâyetü’l-Beyân yedi cild. Bazının cildi yerine muvafık ve bazının muhâlif ve hatları dahi muhtelif. Her biri mühr-i vâkıf ile mahtûm.

[19b] Vakf-ı el-merhûm Mehmed b. Ahî Mehmed eş-şehîr bi-Ahaveyn

Tefsîr-i sûre-i Fâtiha ve Kâdî haşiyesinden iki hizb mikdârı kırmızı sahtiyân tevrîhalu mukavvâ yeşil cildle. Haşebî kâğıt üzerine ta’lîk hatla on dokuz satr. Kavlulu’ları sûrhle. Etrâfında minhu’ları yazılmış. Mehmed b. Ahi Mehmed mühriyle mahtûm.

Cild-i vâhidde iki aded tefsir-i sûre-i En’âm biri Keşşâf ve biri Kâşânî ve sûre-i En’âm’a müte’allık bir hâşîye ve bir risâle. Unnâbî cildle Dımaşkî kâğıt üzerine bazı nesih ve bazı ta’lîk hatla. Mehmed b. Ahi Mehmed mühriyle mahtûm.

Hâşîye-i tefsir-i Fâtiha li-Mîr Sadr ve hâşîye-i ve hâşîye-i tefsîr-i sûre-i En’âm. Mukavvâ köhne cildle haşebî kâğıt üzerine on dokuz satr indî ta’lîk ile. Kavlulu’ları sûrhle. Mehmed b. Ahi Mehmed mühriyle.

Tefsîr-i sûre-i En’âm’a müte’allık iki hâşîye biri merhum Sinân Efendi’nindir. Cild-i vâhidde yeşil mukavvâ cildle haşebî kâğıt üzerine ta’lîk hatla. Kavlulu’ları sûrhle. Mehmed b. Ahi Mehmed mühriyle.

Hâşîye-i tefsîr-i kâdî Mevlânâ Hamza. Köhne nefî cildle Dımaşkî kâğıt üzerine indî hatla yirmi bir satr. Kavlulu’ları sûrhle. Mehmed b. Ahi Mehmed mühriyle.

Yeşil mukavvâ cildle tefsîr-i sûre-i En’âm. Haşebî kâğıt üzerine ta’lîk hatla on dokuz satr. Âyet-i kerîme sûrhle ve dört sûrenin dahi tefsiri indî hatla. Nazm-ı şerîf siyâh ile çizilmiş. Mehmed b. Ahi Mehmed mühriyle. Hâric ez defter.

[20a] Şerh-i Ebyât-ı Keşşâf li’z-Zemahşerî. Köhne Arabî cildle Dımaşkî kâğıt üzerine nesh-i Arabî ile yirmi üç satr. Sûre ibâretleri celî siyâh ile. Mehmed b. Ahî Mehmed mühriyle.

Mesâbîh unnâbî cildle. Dımaşkî kâğıt üzerine neshe mâil indî hatla on beş satr. Ebvâb ve fusûlü ve sâir ser-i sühanları sürhle. Mehmed b. Ahî Mehmed mühriyle.

Serh-i Mesâbîh li-Zeyni'l-larab. Kırmızı sahtiyân cildle Dımaşkî kâğıt üzerine ta'lika mâil hatla yirmi yedi satr. İbtidâsında rukâ'a mâil hatla besmele-i şerîfe sürhle ve fusûlü dahi sürhle. Mehmed b. Ahî Mehmed mühriyle.

Şerh-i Meşârik li-İbn Melek. Âsûmanî cildle Dımaşkî kâğıt üzerine indî hatla yirmi dokuz satr. Ehâdis-i şerîfe sürhle. Mehmed b. Ahî Mehmed mühriyle.

Kıt'a-i Kırmânî fi Şerhi'l-Buhârî. Kebedî Arabî cildle Dımaşkî kâğıt üzerine nesh-i Arabî ile otuz üç satr. Ser-i sühanları sürhle, zahrında çâr-köşe Arabî levha ile. Mehmed b. Ahî Mehmed mühriyle. Hâric ez defter.

Tavzîh fi'l-Usûl. Yeşil mukavvâ cildle Dımaşkî kâğıt üzerine indî hatla on dokuz satr. Ser-i sühanları sürhle ve metin sürhle çizilmiş. Mehmed b. Ahî Mehmed mühriyle.

Hâşiye-i Telvîh li'l-Mevlâ Hasan Çelebî. Neftî cildle haşebî kâğıt üzerine indî ta'lik ile on dokuz satr. Mehmed b. Ahî Mehmed mühriyle.

Kaynakça

Birincil Kaynaklar

Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Koleksiyonu 3415, 3599.

Süleymaniye Kütüphanesi Süleymaniye Koleksiyonu 276, 375, 536

Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Mühür Veritabanı, Yekmu0116

<https://muhur.yek.gov.tr/muhur/yekmu0116>, Yekmu0051

<https://muhur.yek.gov.tr/muhur/yekmu0051>

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi 572, 2011.

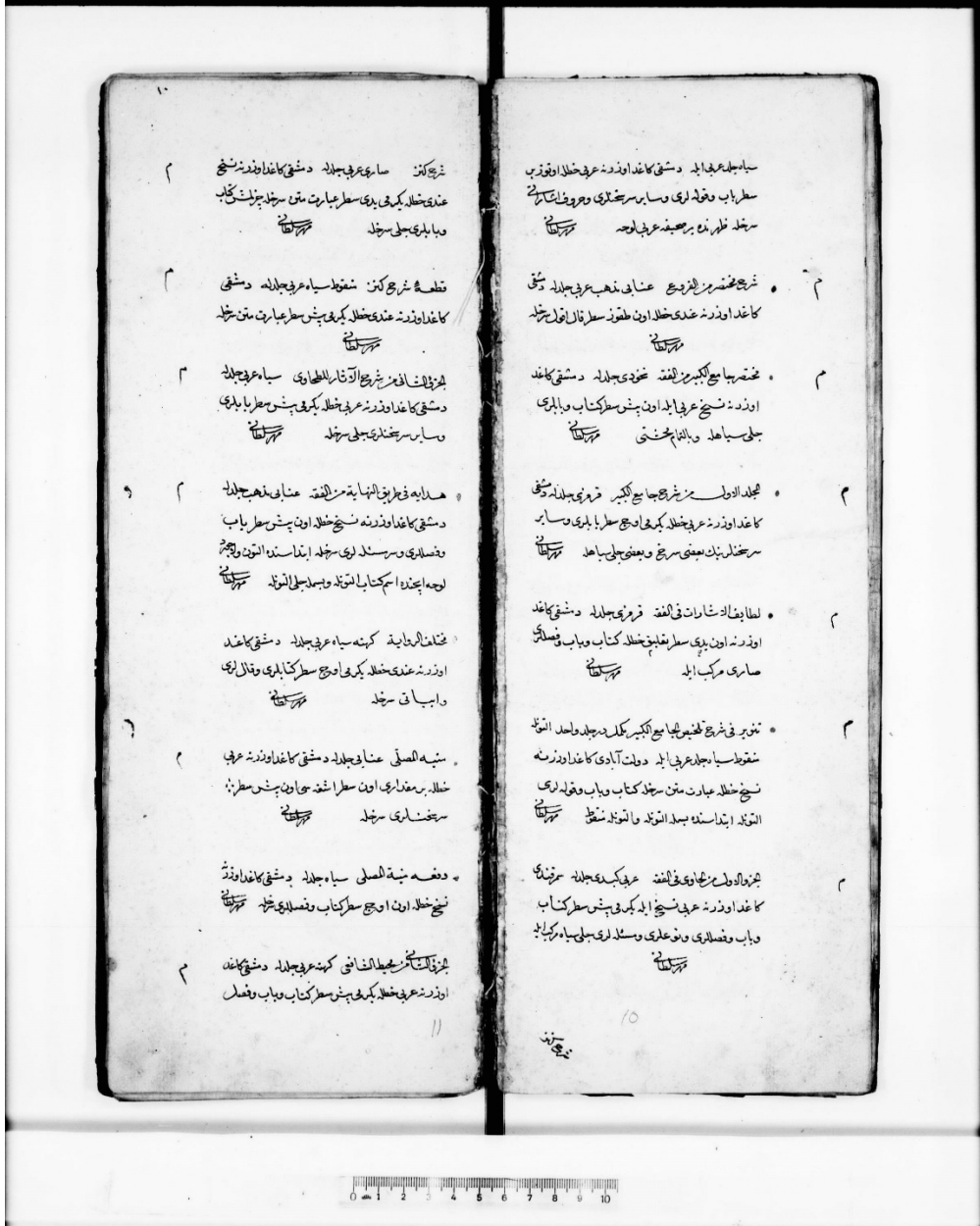
Başkanlık Osmanlı Arşivi TS.MA.d 34, TS.MA.d 9628.

İkincil Kaynaklar

Ahmed, Shahab, and Nenad Filipovic. "The Sultan's Syllabus: A Curriculum for the Ottoman Imperial Medreses Prescribed in a Fermân of Qânûnî I Süleymân, Dated 973 (1565)." *Studia Islamica*, no. 98/99 (2004): 183–218.

Çağman, Filiz. "Ahmed Karahisari'ye Atfedilen Ünlü Kur'an-ı Kerim." 9. *Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi: Bildiriler I* içinde, 521-527. Ankara: 1995.

- Çam, Mevlüt vd. (haz.). *Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Rehberi*. <https://cdn.vgm.gov.tr/yayin/dergi/muhtelif/vakiflar-genel-mudurlugu-arsiv-rehberi.pdf>
- Cunbur, Müjgan. “Kanuni Devrinde Kitap Sanatı, Kütüphaneleri ve Süleymaniye Kütüphanesi,” *Türk Kütüphaneciliği* 17, no. 3 (1968): 134-142.
- Dener, Halit. *Süleymaniye Umumi Kütüphanesi*. İstanbul: Maarif Basımevi, 1957.
- Hüseyin Ayvansarayi. *Hadikatü'l-Cevâmi İstanbul Câmileri ve Diğer Dini-Sivil Yapılar*, ed. Ahmet Nezih Galitekin. İstanbul: İşaret Yayınları, 2001.
- Erünsal, İsmail. “Fatih Camii Kütüphanesi’ne Ait En Eski Müstakil Katalog.” *Erdem* 9, no. 26 (1996): 659-665.
- _____, *Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2018.
- _____, “I. Mahmûd Devri Kütüphaneleri.” *Gölgelenen Sultan Unutulan Yıllar I. Mahmud ve Dönemi*. Ed. Hatice Aynur. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2021.
- İntizâmî. *Sûrnâme-i Hümayûn*. Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Hazine 1344.
- Kürkçüoğlu, Kemal Edip (ed.) *Süleymaniye Vakfiyesi*. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1962.
- Nevzade Atai, *Hadâiku'l-Hakâik fî Tekmileti'ş-Şakâik*. Hazırlayan Suat Donuk. İstanbul: Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2017.
- Sertoli Salis, Renzo. *Muhteşem Süleyman*. Çeviren Şerefettin Turan. Ankara: DTCF, 1963.
- Şen, Ahmet Tunç. “The Sultan’s Syllabus Revisited: Sixteenth-Century Ottoman Madrasa Libraries and the Question of Canonization.” *Studia Islamica*, no. 116 (2021): 198-235.

Şekil 2: Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi 2011, vr. 9b-10a.